

EXPERIENȚE ȘI MODELE DE FAMILII ÎN EDUCAȚIA DE GEN A COPIILOR ÎN DIFERITE ȚĂRI

DUMINICĂ Stella, dr., lector universitar,

Institutul de Științe ale Educației, Republica Moldova

Rezumat. *Articolul reprezintă un studiu teoretic cu privire la analiza tipurilor de familii în educația de gen a preșcolarilor în unele țări din Europa, vom observa că fiecare din ele are unele particularități culturale specifice și o identitate culturală aceasta și este una dintre lucrurile cele mai importante care o deosebeste de celelalte. Aspectele vizate sunt abordate din cauza diversității culturale a familiilor la etapa actuală care e o realitate și trebuie fructificată în mediul social.*

Abstract. *The article is a theoretical study on the analysis of the types of families in gender education of preschoolers in some European countries, different from the others. The issues addressed are addressed due to the cultural diversity of families at the current stage which is a reality and must be fruitful in the social environment.*

Cuvinte cheie: *educație de gen, modele de familii, cultura familiei, interculturalitate, identitate culturală, stereotipuri de gen.*

Keywords: *gender education, family models, family culture, interculturality, cultural identity, gender stereotypes.*

Diversitatea culturală e o realitate care trebuie fructificată în mediul social. Pluralitatea culturală pune nu numai problema apărării diferențelor, ci a dialogului cultural, care recunoaște că fiecare familie trebuie să contribuie la îmbogățirea experienței umane și că fiecare dintre ele este un efort de universalizare a unei experiențe particulare. Multiculturalitatea nu este adversarul universalismului european, ci o altă formă a lui, ceea ce unifică multiculturalismul cu universalismul european este voința comună de a plasa o cultură mai presus de puterea statului sau de interesele unui grup social.

Familia ca instituție inițială de formare și educație de gen a copiilor, se găsește de multe ori în contradicție cu alte familii și chiar cu comunitatea socială. Ca unitate/cuplu de adulți, ea trăiește drama complexității situațiilor economice, culturale și relaționare din epoca noastră. Familia ca grup de adulți construiește împreună valori sociale, tradiții și propria cultură, și simte prima apăsare a problemelor legate de recesiunea economică, de criza culturii și de dificultățile de comunicare interumană din ultimii ani [4, p.9].

Din perspectiva sociologică, în Europa, există actual cel puțin patru modele de familii. Aceste modele caracterizează zone largi ale continentului, desemnând contexte socio-culturale diferite. În acest context dorim să evidențiem diferențele existente între *modelul occidental și cel răsăritean*,

cel nordic și cel meridional. Dacă vom analiza tipuri de familii din fiecare țară vom observa că fiecare din ele are unele particularități culturale specifice și o *identitate culturală* aceasta și este una dintre lucrurile cele mai importante care o deosebeste de celelalte. Chiar dacă se influențează una pe alta, asta nu înseamnă că trebuie să renunțe la identitatea sa culturală, ce o reprezintă, dar va prelua acele aspecte pozitive care o avantajează cu acordul țării respective.

În același timp, în cadrul fiecărei națiuni europene, familia cu propriile sale caracteristici și trăsături specifice, vine și cu bogăția spirituală a bătrânului continent.

În funcție de cadrul de analiză ales, de selecția și combinarea dimensiunilor și indicatorilor relevanți, au fost elaborate tipologii și *modele de familii*, care oferă un instrument de ordonare și clarificare a complexității și diversității realităților analizate.

Elementul central în analiza determinantelor familiei în Europa îl constituie cunoașterea și identificarea contextului socio-cultural și abia după aceea a celui economic și politic.

Diferențele dintre educația de gen a copiilor în familii din Europa depinde de contextul național, dar și de cel socio-cultural, economic și politic, fiind caracterizate în funcție de:

- gradul de participare a statului la susținerea familiei;
- fenomenul de singularizare/individualizare a familiei;
- locul și rolul copilului în dependență de gen în viața familiei;
- modelele parentale determinate în fapt de tradiție și percepții sociale;
- modul relaționării familiale.

Sunt puse, astfel, în discuție principiile de bază care fundamentează sistemele naționale de protecție socială și regimurile bunăstării europene, care, în majoritatea lor, sunt construite pe modelul „*male breadwinner*”, al accentuării diferențelor între femei și bărbați, fiecare având roluri economice și sociale diferențiate și complementare, în familie și societate, poziții care se dovedesc a fi, însă, profund inegalitare. De asemenea, natura intervenției statului (pozitivă sau negativă) în asigurarea bunăstării sociale din perspectiva egalității de gen reprezintă un alt criteriu în funcție de care se conturează diversitatea regimurilor bunăstării în țările din Europa.

Pornind de la aceste precizări teoretice și având în vedere precauțiile necesare cu privire la limitele clasificărilor și ale analizelor comparative, enumerăm cele *patru modele de familii*, care se regăsesc, în proporții și în ipostaze diferite în țările din Europa circumscrise fiecărui model și prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Modele de familii care se regădesc, în proporții și în ipostaze diferite, în țările din Europa

<i>Model de familie</i>	<i>Ce țări le sunt caracteristic acest model?</i>
Modelul familial de tip tradiționalist („bărbatul șef/cap al familiei”)	caracteristic țărilor din Europa de Sud (Spania, Portugalia, Grecia); nu este un model „pur” și nici un model omogen, existând diferențe semnificative de la o țară la alta prin raportare la indicatorii menționați anterior.
Modelul familial de tip egalitar	caracteristic țărilor din Europa Occidentale (Italia, Franța, Belgia, Olanda, Regatul Unit, Germania), cu diferențe semnificative de la o țară la alta în funcție de dominantă - tipul „familial” sau „egalitar”.
Modelul familial de tip autoritar și individualist sau („modelul scandinav”)	caracteristic țărilor de Nord (Danemarca, Suedia, Finlanda).
Modelul familial de tip tranzitoriu dinspre modelul familialist spre un model mixt, preponderent egalitar sau „individualist”)	caracteristic țărilor post-comuniste/Europa de Est (R.Moldova, România, Ucraina etc.).

Modelul familial de tip tradiționalist („bărbatul șef/cap al familiei”) este modelul tipic tradițional, al separării clare a sferei publice și private și al „complementarității” rolurilor în familie: munca productivă, remunerată revenind bărbatului, căruia îi este atribuit rolul de „șef”, dar și răspunderea întreținerii financiare a familiei. Munca reproductivă este asumată de către femeia, soție și mamă (sugestiv numită „stă- pâna casei”), care, în ipostaza „clasică” a modelului, nu este activă pe piața muncii (femeia casnică - *housewife/femme au foyer*). Această diviziune sexuată a muncii se reflectă în legislația destinată familiei, pieței muncii, precum și în legislația socială și în sistemul fiscal, care legitimează și conservă acest model, ce s-a dezvoltat inițial în societatea preindustrială, dar care poate fi identificat și astăzi, în diverse ipostaze, în multe dintre țările europene [6].

În familia tradițională puterea este inegală. În această familie cel care domina cel mai mult este bărbatul. În societățile europene s-a generalizat sistemul familiei nucleare în care soțul era principala sursă de venit, și avea cea mai mare autoritate, iar soția se ocupa în principiu de gospodărie și depinde de soț.

În familia tradițională conflictele dintre generații sunt mult mai puține și netolerate de comunitate. Ierarhia este foarte clară, fiecare știe ce are de făcut și de cine trebuie să asculte. Copiii

suportă și se abține la autoritatea tatălui și pe cea a mamei când tatăl nu este, însă cea a mamei este mai blândă și mai sensibilă. Rolul mamei este foarte important pentru că personalitatea ei construiește punctul de plecare pentru copil. În familia tradițională, mama se implica mult mai mult în creșterea și educarea copiilor față de familia modernă, deoarece mama nu are un loc de muncă, o carieră profesională, ea se ocupa doar de gospodărie și de familia sa. De aceea, copiii sunt mult mai atașați de mamă decât de tată. În această familie tatăl este cel care deschide porțile copilăriei spre lumea exterioară, îndrumând copilul să fie el însuși, să pună în practică ceea ce învață. Totuși această ieșire nu îi oferă copilului libertate maximă.

În familia tradițională cercetătorii au examinat că trăsăturile pe care părinții le atribuie în mod stereotip fetelor sau băieților, există un grad surprinzător de similaritate între diferite culturi în ceea ce privește trăsăturile considerate *masculine* sau *feminine*. Atunci când avem în vedere combinații de trăsături, care descriu băieții sau fetele, aceste grupuri de trăsături pot fi conceptualizate ca descriind două orientări distincte față de lume: trăsăturile *masculine* sunt în mod stereotip considerate a fi agentive sau *instrumentale*; trăsăturile *feminine* sunt în mod stereotip considerate a fi *relaționale*.

Aceste două orientări au implicații pentru toate aspectele funcționării psihicului copilului, inclusiv dezvoltarea intelectuală, emoțională, morală etc, Deși stereotipurile sugerează multe diferențe între băieți și fete, cel mai adesea ele nu au un fundament în comportamentul real. Ele reprezintă mai degrabă credințe împărtășite la nivelul unei culturi cu privire la cum vor fi anumite persoane.

Stereotipurile de gen, în majoritatea cazurilor, oferă niște orientări pentru părinți în educația de gen a copilului ce condiționează răspândirea lor și în condițiile propice societății contemporane.

Abordarea educației de gen a copiilor în cadrul familiei **de tip tradiționalist** este axată pe:

- evidențierea diferențelor între fete și băieți;
- orientarea asupra particularităților *tipice fiecărui gen*;
- consolidarea intereselor stereotipe de gen și a preferințelor respective;
- ignorarea individualității și *a libertății de alegere a identității de gen* a copilului;
- realizarea educației de gen a copiilor în conformitate cu schema care are la bază factorul biologic/sexul.

Din cele menționate mai sus constatăm că este o analiză a reprezentărilor de gen, a normelor și valorilor transmise în procesul de socializare diferențiată și că *trăsăturile, rolurile, status-urile sociale sunt proiectate și valorizate diferit pentru cele două genuri*. Spre exemplu, cercetătorul *H. Броверман* (1972) a evidențiat trăsăturile de caracter specifice "*tipic femeilor*" - tacticoasă, blândă, empatică, vorbăreată, religioasă, pasivă, are grijă de aspectul său exterior, supusă, are nevoi de protecție, manifestă deprinderi de acuratețe, liniștită; "*tipic bărbaților*" - agresivitate, inițiator, dominant, independent, își ascunde emoțiile, iubește matematica și știință, abilități în afaceri,

hotărât [7, p. 70]. Relația părinte – copil în familia tradițională este bazată pe înțelegere și acceptare și nu pe conflict și negare.

Modelul familial de tip egalitar este considerat reprezentativ pentru Țările Occidentale (Franța, Belgia, Regatul Unit, Germania etc.). În aceste familii soții au aproximativ același nivel intelectual, obligațiile și funcțiile lor sunt echilibrate: ambii participă la educația copiilor și la conducerea gospodăriei. Deciziile sunt luate la sfatul familiei, predomină relațiile armonioase, de colaborare, un stil centat angajat pe angajarea tuturor membrilor în chestiunile familiei. Climatul este cordial, binevoitor. Conflictele mai frecvent au un caracter constructiv. Copiii se dezvoltă normal, posedă independență, spirit creativ, voință [2, p. 288].

Abordarea educației de gen a copiilor în cadrul familiei **de tip egalitar** de către părinți se caracterizează:

- diferențierea copiilor în funcție de *particularitățile specifice ale genului*, care oferă o alternativă strategică pentru îmbunătățirea performanțelor cognitive, afective, psihomotrice atât a fetelor, cât și a băieților pentru *facilitarea accesului la oportunități educaționale egale*;
- formarea **identității feminine** (*feminitatea*), înglobând calitățile biologice și cele sociale, atribuite cultural femeilor: de fiică, soție, mamă, bunică etc.; și a **identității masculine** (*masculinitatea*), include raportul dintre dimensiunea biologică și a rolurilor sociale: de fiu, soț, tată, bunic etc.;
- cultivarea acelorași *calități morale* atât fetelor cât și băieților de: *responsabilitate, curaj, politețe, toleranță, acceptare, grijă, onestitate, încredere, fidelitate, sinceritate, demnitate* etc.;
- promovarea egalității de gen, practic la toate nivelele;
- stabilirea *relațiilor de respect, de înțelegere între copii-părinți, copii-copii* (fată -mamă/tată; băiat-mamă/tată, soră/surori-frate/frați);
- promovarea *parteneriatului de gen între copii – părinți, copii-copii* în toate activitățile [64].

Ajustarea procesului educativ la valorile autentice ale educației de gen va dezvolta la copii o atitudine pozitivă față de relațiile cu genul opus, față de rolul propriu în cadrul familiei, ceea ce va conduce la transformări majore în concepția despre parteneriatul de gen, la o poziție civică mai activă și, în final, la schimbări pozitive a relațiilor copii – părinți în cadrul familiei.

Un astfel de model, implică o introducerea largă în cadrul familiei, un proces de orientare a părinților în formarea personalității (fără a impune) copilului, care poate servi ca o manifestare a abordării de gen, bazate pe respectarea dreptului a fiecărei persoane de a fi el însuși, ținând cont de sexul lui biologic.

Modelul familial de tip autoritar și individualist se opune modelului de tip familial, prin faptul că individul este considerat unitatea de bază pentru atribuirea obligațiilor și a drepturilor sociale (Fouquet, 2005). Principiu fundamental al acestui model este, *„fericirea personală trebuie să fie obiectivul primordial al individului și al politicii publice”* care se regăsește concretizat și în modelele de tip mixt. O ipostază aparte este oferită de modelul „suedez” în care drepturile sociale sunt fondate pe statutul de cetățean, principiu care instituie un drept uniform și individual la securitate socială în interiorul familiei/mariajului [6].

Acesta este unul dintre principiile majore care diferențiază această țară (și în bună măsură și celelalte țări nordice) de alte țări, încă de la începuturile acestora (perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial) și până astăzi. Spre deosebire de majoritatea țărilor europene, în care sistemul de securitate socială și prestațiile sociale au fost și sunt încă fundamentate pe modelul familialist și, prin urmare, sunt legate, aproape în întregime, de șeful familiei, în Suedia drepturile sociale sunt întemeiate pe cetățenie și maternitate (în interiorul ca și în afara mariajului), iar sistemul de prestații sociale este dublat de un sistem solid de servicii sociale publice.

La etapa actuală *Suedia* și *Islanda* au cea mai scăzută rată de căsătorii în lumea occidentală, și cea mai mare rată de „cupluri dizolvate” (în 2016, acest procent a fost de peste 76% copii s-au născut în afara căsătoriei în Suedia și 67% - Islanda). Cercetătorii își pun întrebarea *„Cine are grija de acești copiii cărora le lipsesc tații?”*. Statul plătește femeile să-și crească copiii singure. Suedezii și islandezii nu dezaprobă să ai copii în afara căsătoriei ori să-i crești singur/singura. Copiii în afara căsătoriei au devenit o normă socială în Suedia, Islanda, Danemarca etc. După cum se vede, în aceste țări femeile nu au nevoie de soți ori bărbați pentru a avea ori crește copii. Pe de altă parte, Turcia e țara cu cei mai puțini copii născuți în afara căsătoriei, doar 3%, în timp ce în SUA procentul este 40%, iar în România, 33%. Cifrele acestea ar fi semnale de alarmă în mai toate țările lumii, dar nu în Suedia și Islanda [8].

Timp de două decenii în aceste țări, scopul Statului a fost să distrugă instituția familia, căsătoria. La începutul anilor 90 teoria „gender” a luat o altă turnură și a fost confundată cu teoria „querr” (teoria „homosexuală”) la originea căreia se află femeile din SUA, Judith Butler cu lucrarea sa *„Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity”* (Problema gender: feminismul și subminarea identității”, publicată în 1990, în care autoarea „a formulat ideea nebunească că fiecare persoană poate să-și aleagă sexul. Identitatea de gen este înțeleasă ca fiind ceea ce simte la nivel foarte profund, individual, fiecare dintre noi, chiar dacă aceasta nu corespunde cu sexul pe care l-am primit de la naștere).

Filosoful *Judit Butler* a avut un sprijin deosebit din partea statului suedez pentru promovarea *conceptului de gen „neutru”*, au afectat și limba vorbită. În ultimii ani, pronumele specifice de gen „han” și „hon” („el” și „ea”), au fost în parte înlocuite cu „hen,” gen neutru, fapt care a stârnit o

controversă între suedezii conservatori. Astăzi, această particulă este utilizată pe scară largă în mass-media suedeză. Aspectul cel mai controversat al utilizării „hen” este utilizarea în rândul copiilor mici, în special în instituțiile preșcolare publice. Pronumele neutru de gen a fost promovat pentru prima dată de grădinița „Egalia” din Stockholm, care este specializată în pedagogia așa-zisului „gen neutru” [8].

Filosofia acestor "inumani" (Lisbakken, ministrul responsabil pentru familie și copii din cadrul Partidului Muncitoresc Norvegian) a inițiat Programul de Stat experimental, în care au fost eliminate din cadrul activităților organizate în instituțiile preșcolare poveștile „Cenușăreasa”, „Alba ca Zăpada” „Motanul încălțat” etc. în locul lor a fost scrisă o altă literatură de tip "Rege și Rege", sau „Copii gay”. În ele, de exemplu, prințul se îndrăgostește de rege, sau de alt prinț, prințesa visează la căsătoria cu regina. În conformitate cu legea, copiilor de grădiniță educatoarele sunt obligate să le citească aceste povestiri și să le arate imagini.

Abordarea vizată a educației de gen a copiilor în baza promovării **genului neutru** se bazează pe următoarele principii:

- se respinge diferențierea de gen în cadrul familiei;
- se neutralizează și atenuază diferențele sociale, admise între personalitățile de genul bărbătesc și femeiesc;
- nu se orientează asupra particularităților *predestinate fiecărui gen*;
- se familiarizează copiii cu diversitatea sexuală;
- se asigură fiecărui copil libertatea de alegere a identității de gen, încurajându-i interesele și preferințele individuale;
- se permite posibilitatea fetelor și băieților de a fi diferit de genul similar;
- se promovează activități de educație a copiilor în afara schemei biologice de gen (ignorându-se complet factorul biologic, adică sexul copilului).

Acest tip de educație de gen a copiilor este generat de un sistem de **valori hedoniste** în care este centrală plăcerea individuală în condiții de siguranță fizică. Acest sistem de valori a promovat necesitatea consimțământului în relațiile sexuale și eliminarea abuzului, fără a reuși să le obțină, în schimb a agravat probleme precum disoluția familiei, nașterea și creșterea copiilor în afara familiei, nefericirea personală. La nivel de stat, el a dus la probleme care nu existau anterior: statul sprijină mamele singure, din ce în ce mai numeroase, prin ajutoare sociale, în timp ce rata natalității a scăzut sub limita de înlocuire a populației.

Modelul de tip tranzitoriu dinspre modelul „familialist” spre un model mixt, pre-ponderent „egalitar” sau „individualist”. În Republica Moldova, continuă să persiste tendința „familiaristă” conform căreia femeile sunt „responsabile” de îngrijirea copiilor și a persoanelor vârstnice și cu sarcini domestice. Având în vedere că multe femei au, în prezent, și un un loc de muncă, femeile ajung să fie supraîncărcate („dubla zi de munca”), cu activitățile profesionale și, în egală măsura, cu

cele de acasă. De multe ori, femeile se regăsesc în situația dificilă de a alege sau de a face sacrificii și compromisuri, fie în plan profesional, fie în plan privat, în condițiile în care ambele zone pot fi în egală măsură valoroase pentru ele.

Un studiu foarte recent al Universității Oxford a descoperit că bărbații vor începe să își assume responsabilități egale în ceea ce privește îngrijirea copiilor, activitățile casnice (datul cu aspiratorul, ștersul prafului și spălatul etc.), însă nu înainte de anul 2050. Diferențele dintre cantitatea de timp alocată de femei și cantitatea de timp alocată de bărbați sarcinilor domestice s-a diminuat în ultimii 40 de ani, însă, dacă tendințele actuale continuă, va mai fi nevoie de încă 30 de ani pentru a obține egalitatea[4].

Republica Moldova se situează pe primele locuri dintre țările din Europa în ceea ce privește numărul de ore dedicate zilnic sarcinilor domestice, acestea fiind în cea mai mare parte realizate de către femei.

Un studiu realizat pe un eșantion de părinți în baza analizei chestionarelor s-a conturat tendința omogenizării sexelor în cadrul familiilor (elemente ale modelul „individualist”), în special *masculinizarea fetelor și feminizarea băieților*. Tendința de apropiere și ștergere a diferențelor comportamentale dintre sexe, începe de la stilul vestimentar și se termină cu enunțarea calităților de personalitate, fetele să fie curajoase, descurcărețe, independente, active etc., iar băieții să fie empatici, sensibili, grijulii etc. Dezavantajul acestei tendințe este că o dată cu masculinizarea fetelor și feminizarea băieților în procesul educației, sunt neglijate de către părinți formarea calităților fetelor ca: *feminitatea, răbdarea, maleabilitatea, compătimirea*; iar băieților – *bărbăția, cavalerismul, rezistența, perseverența*.

Mulți cercetători (*B.E. Каган, Д.В. Колесов, Т. Репин, Е.А. Кудреавцева*) consideră că pentru a evita apariția unor astfel de abateri comportamentale de gen la copii e necesar ca părinții să fie bine informați despre modelele educației de gen existente și să le formeze reprezentări corecte despre predestinația bărbatului și a femeii în cadrul familiei, să le educe acele calități ce sunt specifice unui „bărbat adevărat” și unei „femei veritabile”, să dezvolte relații interpersonale corecte dintre un băiat și o fată, axate pe un parteneriat sănătos.

În timpurile de față, relațiile familiale, educația de gen a copiilor sunt puse în multe feluri la încercare, făcând trimitere la cultura contemporană, în care sunt răspândite individualismul narcisist, o concepție a libertății desprinsă de responsabilitatea față de celălalt, indiferența față de binele comun, creșterea sărăciei, dar și de impunerea unor ideologii care agresează direct planul familial.

Tabelul 2. Problemele cu care se confruntă la etapa actuală în Republica Moldova familia ca instituție socială

<i>Problemele menționate</i>	<i>Ațiuni strategice recomandate</i>
Părinții posedă cunoștințe fragmentare despre <i>modele educației de gen</i> și sunt incompetenți în soluționarea unor problemelor cu care se confruntă în relație cu băiatul/fata în cadrul familiei;	Promovarea în instituțiile preșcolare și în societate a modelelor și politicilor pozitive de relații parteneriale de gen în viața de familie, privată etc.
Persistența stereotipurilor de gen și divizarea puternică a rolurilor de gen influențează modelele sociale prezentând femeia prioritară și responsabilă pentru activitățile casnice, fapt ce-i limitează activitatea ei profesională [2].	Promovarea programelor „ <i>Egalitatea de șanse pentru femei și bărbați</i> ” în scopul repartizării egale a responsabilităților familiale de către bărbați și femei, asigurând flexibilitatea graficului de lucru (politici de încurajare la nivelul țărilor din Europa), dezvoltând sistemul de servicii de îngrijire a copiilor (precum în Germania, Franța ș.a. țări) etc. reprezintă aspecte determinante privind sensibilitatea la gen a politicilor ce vizează familia [2].
Tendința omogenizării sexelor în cadrul familiilor – <i>masculinizarea fetelor</i> și <i>feminizarea băieților</i> . Această tendință de apropiere și ștergere a diferențelor comportamentale dintre sexe, începe de la stilul vestimentar și se termină cu enunțarea calităților de personalitate.	Promovarea programelor <i>Formarea competențelor de gen părinților</i> (în cadrul instituțiilor preșcolare), în scopul socializării de gen a copiilor în cadrul familiei, care se desfașoară prin prisma relațiilor mamelor și taților cu fete și băieți, jucând un rol primar în formarea identității de gen a fiecărei persoane. Stereotipurile de gen la nivel de familie, deseori sunt cele mai puternice, diferențele de gen în comportamentul părinților determinând, de fapt, comportamentul fetelor și băieților.

În acest sens sunt importante inițiativele de integrare a perspectivei de gen în programele de formare a competențelor parentale în contextul tendinței „familiariste” și „egalitare” prin elaborarea unor module tematice sensibile la dimensiunea de gen, care ulterior fiind elaborate și implementate vor asigura echilibrul de gen în procesul educațional în cadrul familiei prin luarea în considerație a valorilor de gen care subliniază ce înseamnă să fii bărbat sau femeie: „cultura, tradiția, vestimentația, ritualurile, sunt cele care ne ajută să înțelegem identitatea de bărbat sau femeie, nu există ceva între.

Programul vieții este să crești, să te maturizezi, în masculinitate și în feminitate, să-ți întemeiezi familie, să devii mamă sau tată și să te îngrijești de binele copiilor și al societății” [8].

Indiferent de faptul, că majoritatea europenilor susțin sau nu căsătoria, scopul activității noastre este să valorizăm familia și relația afectivă de durată, centrându-ne pe valorile și virtuțile pe care aceasta le promovează, totodată, edificând și completând cultura neamului. În cele mai multe dintre țările vecine, oamenii consideră că familia, ca valoare umană și formațiune socială, este necesară pentru a fi fericit. În acest context, familia este abordată ca un factor și actor existențial *forte* de promovare a valorilor etern-umane.

Bibliografie:

1. Bodrug-Lungu, V., Pascal, L. Dimensiunea de gen a problemelor familiei. În: Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane. Materialele Conf. Șt. Intern., 15mai 2012. UPS „I.Creangă”, Chișinău: CEP USM, 2012, pp. 271-277.
2. Cuznețov, L. Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familie. Chișinău: CEP USM, 2008. 624 p.
3. Racu, I. Valorile familiei: prezent și viitor. În: Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane. Materialele Conf. Șt. Intern., 15mai UPS „I.Creangă”. Chișinău: CEP USM, 2012, pp.7-8.
4. Vrasmas, E.A. Consilierea și educația părinților. București: Aramis Print S.R.L., 2002, 176 p.
5. Fouquet, A. Les politiques d’emploi envers les femmes. In: Maruani, M. (2005). Femmes, genre et societes. L ’etat des savoirs. Paris: Editions La Decouverte, 2005, pp. 332-347.
6. Sainsburi, D. Les droits sociaux des femmes et des hommes. In: Ballmer-Cao, T.H., Mottier, V.Sigier Genre et politique. Debats et perspectives. Paris: Editions Gallimard, 2000, pp. 233-281p.
7. Ильин, Е.П. Пол и гендер. СПб Питер, 2016. 688с.
8. http://www.culturavietii.ro/2016/06/02/lectia-suedeza-ii/#_ftn4 .
9. <http://www.culturavietii.ro/2014/11/05/carti-esentiale-ii-gabriele-kuby-etatizarea-educatiei-pe-calea-catre-noul-om-gender/> .